

Position paper Bibliotheek Rivierenland

Schriftelijke inbreng Bibliotheek Rivierenland voor het rondetafelgesprek van de vaste commissie voor OCW rondom de voorgestelde zorgplicht van gemeenten met betrekking tot bibliotheekvoorzieningen op 16 april 2026.

Stelt u zich een samenleving voor waarin iedereen gelijke kansen heeft. Waar jongeren, ongeacht waar hun wieg staat, de vaardigheden opdoen om hun dromen na te jagen. Waar ouderen zich niet buitengesloten voelen in een steeds digitalere wereld. Waar mensen zich kunnen ontwikkelen, informatie kunnen vertrouwen en zich verbonden voelen met hun omgeving.

Die samenleving ontstaat niet vanzelf. In een wereld die sneller verandert dan ooit, met toenemende kansenongelijkheid, digitalisering en grote maatschappelijke uitdagingen, heeft de bibliotheek een belangrijke rol. Bibliotheken zijn allang niet meer de plek om alleen boeken te lenen. We zijn een plek van ontwikkeling. Een baken en kompas in de informatiestorm. Een veilige en fijne ontmoetingsplek waar mensen vaardigheden opdoen die ze nodig hebben om mee en vooruit te komen.

De uitdagingen

Bibliotheek Rivierenland is, kijkend naar het aantal inwoners, een grote bibliotheekorganisatie. Wij werken voor 278.000 inwoners verdeeld over 9 gemeenten. In de praktijk zijn we een netwerk van met name kleine bibliotheeklocaties, met alle bijbehorende beperkingen. Onze gemeenten variëren van 20.000 tot 53.000 inwoners. Dat is geen Amsterdam of Nijmegen en dat zien wij terug in de bekostiging en de uitdagingen waar we voor staan. Wij horen bij de laagst gesubsidieerde bibliotheekorganisaties in het land.

Juist in minder stedelijk gebied is de bibliotheek een levensader, een plek om te ontsnappen en een weg naar ontwikkeling en groei. Rivierenland is een landelijk gebied, doorkruist door 4 hoofdrijwegen, 3 autosnelwegen en met beperkt openbaar vervoer. Stelt u zich 86 dorpskernen voor en 14 wijken, waar wij met onze 20 bibliotheeklocaties proberen zo actief en zichtbaar mogelijk te zijn.

In deze uitdagingen staan wij niet alleen. Veel meer bibliotheken kampen met dezelfde uitdagingen. Hoe bereik je de inwoners in dorpskernen die zelf niet in staat zijn om naar de bibliotheek te komen? Dat zijn juist de inwoners in een kwetsbare positie die onze hulp goed kunnen gebruiken. Ook zelfredzame inwoners zien voorzieningen verdwijnen of in kwaliteit afnemen, terwijl hun behoefte aan ontmoeting en ontwikkeling blijft. Ruim 60% van de bibliotheken in Nederland bevindt zich in landelijk tot matig stedelijk gebied en kampt met vergelijkbare uitdagingen. Bibliotheken werken met landelijke programma's, maar dat is altijd maatwerk voor de regio waarbinnen ze opereren. Geen wijk, kern of stad is hetzelfde. In deze gebieden, denk ook aan het Noorden of Zeeland, vormen uitgestrektheid, beperkte infrastructuur, schaalnadelen en beperkte financiering de belangrijkste knelpunten.

De zorgplicht is essentieel

De zorgplicht is essentieel voor een toekomstbestendige bibliotheeksector. Het garandeert de toegang tot de bibliotheek voor alle inwoners van Nederland. Wij zijn daar als branche dan ook blij mee! Het voelt als erkenning voor het maatschappelijke belang van ons werk. Landelijk zien we een positieve ontwikkeling, waarbij steeds meer wordt geïnvesteerd in bibliotheken. Tegelijkertijd zien we dit lokaal niet altijd terug. Gemeenten voeren hun eigen beleid en staan onder druk door een groeiend takenpakket, waardoor middelen niet vanzelfsprekend op de juiste plek landen.

In onze regio hebben wij met gemeenten afgesproken om de SPUK-middelen uit 2024 en de daaropvolgende decentralisatie-uitkeringen gericht in te zetten op uitbreiding van onze dienstverlening naar meer kernen en wijken. Daarmee hebben we ons impact kunnen vergroten, juist voor inwoners in een kwetsbare positie. Ons meerjarenplan richt zich op kansengelijkheid, digitale inclusie en digitaal burgerschap, en op het versterken van ons community-gedreven werken. Voldoende middelen voor een robuuste basis en minder afhankelijkheid van kortlopende en onzekere subsidierelingen is daarbij essentieel.

Tegelijkertijd laat de financiële realiteit zien hoe noodzakelijk deze middelen zijn. Zonder zorgplicht ontvangen wij € 12,79 per inwoner, terwijl de streefwaarde, die nu circuleert, voor onze gemeenten ligt tussen € 22,- en € 24,- per inwoner. De zorgplichtmiddelen verkleinen deze kloof en vormen een belangrijke stap richting een robuuste basis. Een robuuste bibliotheek met een stabiele financiële huishouding is een belangrijke voorwaarde om het baken en kompas voor onze inwoners te kunnen blijven en onze ambities waar te maken. “De basis op orde” is niet voor niets een belangrijk speerpunt in ons meerjarenplan. Die basis is cruciaal. Een stabiel gefinancierde bibliotheek is geen kostenpost, maar een investering in een veerkrachtige samenleving. De vraag naar onze dienstverlening groeit, denk aan taalles, digitale ondersteuning en de bibliotheek als veilige plek in tijden van onzekerheid.

Ondanks deze stap vooruit blijven we sterk afhankelijk van incidentele middelen. Dat dwingt ons tot voortdurende keuzes over wat we wel en niet kunnen doen. Keuzes waarbij we weten dat we inwoners tekortdoen. Juist daarom is structurele financiering onmisbaar.

Structurele bekostiging als fundament

Om onze brede maatschappelijke rol op het gebied van geletterdheid, digitale vaardigheden en een leven lang ontwikkelen waar te maken, is structurele en stabiele bekostiging essentieel. Rijksmiddelen ondersteunen deze ontwikkeling. Bibliotheken zijn de afgelopen jaren sterk veranderd: van boekenhuis naar een maatschappelijk-educatief ontmoetingspunt in het hart van de samenleving.

De volgende stap ligt lokaal. Gemeenten en bibliotheken moeten samen bouwen aan robuuste, toekomstbestendige voorzieningen. Zodat we als bibliotheken blijvend kunnen bijdragen aan het versterken van leefbare dorpen en wijken. Zodat we verbinder kunnen zijn voor sociale cohesie en een laagdrempelige toegangspoort. Zodat we participatie kunnen bevorderen, kansen vergroten en laaggeletterdheid terugdringen. Dat is niet vanzelfsprekend. In veel gemeenten - zeker in landelijk gebied, waar de spreiding groot is en de financiering achterblijft - staan middelen onder druk. Maar ook in stedelijke gebieden zien we dat inwoners in kwetsbare posities hun wijk niet uitkomen. Juist daar is de bibliotheek een onmisbare schakel in de sociale infrastructuur en een belangrijke partner voor onderwijs en welzijn.

Tegelijkertijd ligt hier onze ambitie. We willen aanwezig zijn waar mensen zijn: in wijken en kernen, op scholen en in de kinderopvang, in wijkgebouwen en zelfs bij gezinnen thuis. Zó maken we impact. Onze medewerkers komen elke dag thuis met verhalen die dat bewijzen. Ogenscheinlijk kleine overwinningen in een mensenleven, maar bij elkaar opgeteld zijn ze groot. Wanneer mensen stap voor stap werken aan hun basisvaardigheden en steeds meer de regie over hun eigen leven nemen, verandert er iets wezenlijks. Dan veranderen we levens, verbinden we mensen met elkaar en versterken we het sociale weefsel van onze samenleving.

Een gezonde democratie heeft sterke, toekomstbestendige bibliotheken nodig. Wij gaan onverminderd door. Met daadkracht, veerkracht en een stevige verbinding met onze inwoners maken we het verschil. Dag na dag. We roepen u dringend op om de zorgplicht voor bibliotheken te steunen en daarbij zorg te dragen voor de uitvoering in de praktijk. Om de ambities van de wet waar te maken en toegang te garanderen tot de bibliotheek voor iedere inwoner, is het van belang dat de bibliotheekmiddelen terecht komen bij de lokale bibliotheek en daarmee daadwerkelijk leiden tot meer impact voor de inwoners van ons land. Ieder opgroeiend kind moet toegang hebben tot de bibliotheek en onze diensten en voorzieningen. Ook als volwassene moet deze toegang vanzelfsprekend zijn, zodat iedereen de kans krijgt om volwaardig mee te doen in onze samenleving.

Getekend,

Bibliotheek Rivierenland